

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра політології та державного управління

Затверджено

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Лаврилюк С. В.

Лаврилюк 2016 р.

МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Робоча програма

нормативної навчальної дисципліни

підготовки магістра

галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

спеціальність 074 «Публічне управління та адміністрування»

освітня програма «Державна служба»

Луцьк – 2016

Робоча програма навчальної дисципліни «**Методологія системного підходу та наукових досліджень**» для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 074 «Публічне управління та адміністрування», освітньої програми «Державна служба». – 21 вересня 2016 р. – 16 с.

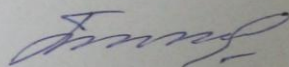
Розробник: Бортніков В. І., професор, завідувач кафедри політології та державного управління СНУ імені Лесі Українки, доктор політичних наук, професор.

Рецензент: Гон М. М., професор кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету, доктор політичних наук, професор.

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри політології та державного управління.

Протокол № 3 від 22 вересня 2016 року

Завідувач кафедри

В. І. Бортніков

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичної комісією історичного факультету

Протокол № 1 від 3 жовтня 2016 р.

Голова науково-методичної комісії
історичного факультету

О. М. Карліна

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

Протокол № 2 від 19.10. 2016 р.

© Бортніков В. І., 2016 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів: 2	07 «Управління та адміністрування»	нормативна
Модулів: 2	074 «Публічне управління та адміністрування»	Рік підготовки: 5
Змістових модулів: 2		Семестр: 9
ІНДЗ: є	Державна служба	Лекції: 14 год.
Загальна кількість годин: 60		Практичні: 6 год.
Тижневих годин: аудиторних: 2 самостійної роботи: 3,6 індивідуальної роботи: 0,4	Магістр	Самостійна робота: 36 год.
		Консультації: 4 год.
		Форма контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Методологія системного підходу та наукових досліджень» є висвітленні історії становлення системних уявлень, виникнення системного аналізу як наукового методу та практики його застосування на державній службі.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є засвоєння студентами загальнотеоретичних основ розвитку науки, оволодіння методикою і методологією системного аналізу та набуття практичного досвіду їх застосування. Вони мають навчитися творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у великому потоці наукової інформації. Здобувачі повинні оволодіти навичками щодо самостійного наукового опрацювання усіх видів джерел, аналізу та узагальнення інформації на професійному рівні. Студенти також повинні навчитися письмово викладати отримані результати досліджень, робити ґрунтовні висновки та узагальнення, оволодіти навичками грамотного літературного оформлення своїх

робіт.

Студент повинен **знати:**

- сутність поняття «система», як базової категорії системного аналізу;
- структуру та функції систем;
- принципи системного аналізу як наукового методу;
- методика застосування системного аналізу під час виконання робіт, пов'язаних із обробкою та аналізом певних обсягів інформації ;
- специфіку використання системного аналізу в державній службі.

Вони повинні також **уміти:**

- використовувати методологію проведення наукових досліджень за допомогою системного підходу;
- практично застосовувати технологію системного аналізу;
- здійснювати моделювання процесів і явищ суспільно-політичного життя;
- проводити системний аналіз теоретичних та експериментальних даних;
- розробляти інформаційно-аналітичні матеріали, пов'язані з прийняттям та виконанням управлінських рішень;
- грамотно оформляти результати наукових досліджень.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

ОСНОВИ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Тема 1. Системний підхід – витоки, аспекти, визначення актуальності

Становлення системного аналізу як наукового методу. Витоки системних уявлень про світ. Філософські принципи системності в Античності та Середньовіччі. Системні уявлення про світ в епоху Відродження та Нового часу. Сучасний етап розвитку системного аналізу. Становлення загальної теорії систем та синергетики. Становлення системного аналізу у США. Системний аналіз у дослідженнях

Корпорації РЕНД. Системний аналіз політики Д. Істона. Г. Адмонд про структуру та функції політичних систем. Інформаційно-кібернетична модель політичної системи К. Дойча. Специфіка використання системного аналізу в наукових дослідженнях з політології та державного управління.

Тема 2. Основні принципи системного підходу

Сутність та значення категорії «принцип». Головні принципи наукового дослідження: об'єктивність, системність, неупередженість. Підходи щодо визначення головних принципів системного аналізу. Базові принципи системного аналізу: опонування, участь, інтегративність, навчання, глобальної мети, виміру, ієрархії, функціональності, розвитку, децентралізації, еквіфінальності, єдності, зв'язку, модульної побудови, невизначеності.

Тема 3. Алгоритми проведення системного аналізу

Головні етапи проведення системного аналізу. Шість фаз системного аналізу за Расселом Акоффом. Формулювання проблеми. Побудова моделі. Тестування моделі. Прийняття рішення на основі даних моделювання. Перевірка отриманого рішення. Втілення рішення в життя. Вісім головних етапів системного аналізу за Джойсом Тейтом. Постановка проблеми. Пізнання. Формулювання цілей. Визначення альтернатив. Виокремлення критеріїв. Інтелектуальний аналіз. Оцінка обраного рішення. Імплементация. Сім стадій дослідження за Гордоном Ченом. З'ясування дійсної суті проблеми. Діагностика проблеми. Складання списку зацікавлених сторін. Вияв проблемного масиву. Визначення конфігуратора. Вияв цілей та завдань. Визначення вірності прийнятого рішення за певними критеріями.

Тема 4. Практичні аспекти системного підходу

Практичне застосування моделювання як головної процедури системного аналізу. Математичне моделювання. Кореляційний аналіз. Регресивний аналіз.

Дисперсний аналіз. Дискримінантний аналіз. Симуляційне моделювання. Симуляційне моделювання з застосуванням комп'ютерних технологій. Ділові ігри. Прийняття рішень як завершальний етап системного аналізу. Аналіз отриманих даних. Аналіз якісних даних. Аналіз кількісних даних. Прийняття політичного рішення. Моделі прийняття рішень: всезагальної раціональності, інкрементальна, когнітивна, біхевіоральна. Підготовка та прийняття політичного рішення.

Змістовий модуль 2

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 5. Поняття і зміст методології наукових досліджень

Методологія та методика наукових досліджень. Рівні методологічного пізнання. Об'єктивність наукового знання. Наука національна або загальнолюдська? Що таке метод. Види методів: теоретичні та емпіричні методи. Спеціальні методи наукових досліджень. Організація експерименту. Етапи проведення експерименту, соціологічного дослідження в гуманітарних дисциплінах.

Характеристика вступної частини наукової роботи. Сутність методологічного апарату наукового дослідження. Структура методологічного апарату дослідження. Обґрунтування актуальності обраної теми. Об'єкт та предмет дослідження. Мета і основні завдання магістерської роботи. Визначення наукової проблеми, що досліджується. Окреслення рівня розробленості обраної теми роботи. Визначення методів дослідження. Формулювання новизни та наукової значимості отриманих результатів.

Композиція наукової роботи. Форма титульної сторінки магістерської роботи. Структура та логіка побудови плану наукової роботи. Структура вступу. Зміст та характеристика глав (розділів) основної частини роботи. Загальні вимоги до висновків наукового дослідження. Місце та роль списку джерел та літератури, їх оформлення відповідно вимог. Додатки до магістерської роботи.

Тема 6. Підготовка та організація наукового дослідження

Сутність та види науково-технічної інформації. Методи пошуку і збору наукової інформації. Пошук інформації за допомогою інформаційних та бібліографічних видань. Методи накопичення первинної інформації (опитування, спостереження, експеримент, тестування, анкетування). Аналіз та інтерпретація інформації. Організація роботи з науковою літературою. Форми обміну науковою інформацією (наукова доповідь, монографія, стаття, науково-публіцистичне видання, реферат, науковий звіт, методичні розробки, дисертація, рецензія).

Загальна схема наукового дослідження. Планування комплексу організаційно-методичних видів робіт. Основні етапи проведення наукових досліджень. Вибір теми об'єкта та предмета дослідження. Визначення рівня її розробленості. Нагромадження необхідної наукової інформації. Відпрацювання гіпотези й теоретичних основ дослідження. Вибір методів дослідження. Оброблення й аналіз даних експериментального дослідження. Написання тексту роботи. Особливості роботи над вступом й висновками. Підготовка до захисту та захист наукової роботи.

Тема 7. Оформлення результатів дослідження

Загальні правила оформлення результатів наукових досліджень; загальні вимоги до літературного оформлення магістерської роботи; формат та обсяги студентських наукових робіт; правила цитування та посилання на використані джерела і літературу; оформлення списку джерел.

Організація підготовки до захисту магістерської роботи. Терміни подання магістерської роботи науковому керівнику та до захисту. Підготовка до виступу. Зміст виступу та форма викладення. Поведінка під час виступу.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ.	Інд.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 1. Основи системного підходу					
Системний підхід – витоки, аспекти, визначення актуальності	6	2	-	-	4
Основні принципи системного підходу	9	2	2	-	5
Алгоритми проведення системного аналізу	8	2	-	1	5
Практичні аспекти системного підходу	8	2	-	1	5
Змістовний модуль 2. Методологія наукових досліджень					
Поняття і зміст методології наукових досліджень	9	2	2	-	5
Підготовка та організація наукових досліджень	10	2	1	1	6
Оформлення результатів наукових досліджень	10	2	1	1	6
Всього годин	60	14	6	4	36

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Таблиця 3

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Принципи системного аналізу 1. Головні принципи наукових досліджень. 2. Базові принципи системного аналізу за Ч. Черманом. 3. Принципи системного аналізу за В. Сіманковим.	2
2	Методологія. Загальнонаукові та спеціальні методи досліджень 1. Методологія як наука. Рівні методологічного пізнання. 2. Об'єктивність наукового знання. 3. Методи наукових досліджень.	2
3	Методологічний апарат наукового дослідження. Композиція магістерської роботи 1. Сутність та структура методологічного апарату наукової роботи. 2. Обґрунтування актуальності обраної теми і визначення об'єкту та предмету наукового дослідження, його наукової новизни. 4. Окреслення ступеня наукової розробленості проблеми.	1
4	Літературне оформлення магістерської роботи. Захист наукової роботи 1. Загальні вимоги до оформлення результатів наукового дослідження. 2. Загальні вимоги до літературного оформлення магістерської роботи. 3. Підготовка дипломної роботи до захисту. Процедура захисту	1
	Разом	6

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Таблиця 4

№ з/п	Тема	Кількість годин Денна
1.	Філософські підходи до системності в Античності та Середньовіччі	2
2.	Системні уявлення про світ в епоху Відродження та Нового часу	2
3.	Сучасний етап розвитку системного аналізу. Предмет та основні завдання курсу	2
4.	Головні ознаки системного підходу	1
5.	Принципова відмінність між науковим та релігійним світоглядом	1
6.	Охарактеризуйте основні етапи розвитку системного підходу	2
7.	Охарактеризуйте вплив процесів глобалізації на розвиток системного підходу в наукових дослідженнях	1
8.	Визначить базові принципи системного аналізу в науці та дослідженні суспільних явищ	1
9.	Сутність ціннісного (аксеологічного) підходу в науці	1
10.	Об'єктивність наукового знання	1
11.	Якою повинна бути наука: національною чи загальнолюдською?	1
12.	Класифікація методів пізнання	1
13.	Методи пізнання в сфері гуманітарних наук	1
14.	Основні етапи організації експерименту	2
15.	Сутнісні характеристики методології наукового пізнання	2
16.	Рівні методологічного пізнання	1
17.	Зміст вступної частини наукової роботи	1
18.	Формулювання актуальності теми	1
19.	Мета та основні завдання дослідження	1
20.	Об'єкт та предмет дослідження	1
21.	Історіографія наукової роботи	1
22.	Формулювання наукової новизни дослідження	1
23.	Визначте роль наукової проблеми в дослідженні Наведіть приклади наукової проблеми	1
24.	Технічні параметри сторінки студентської наукової роботи	1
25.	Літературне оформлення наукової роботи	1
26.	Порядок цитування в науковій роботі	1
27.	Скорочення та аббревіатура	1
28.	Оформлення таблиць, схем і малюнків	1
29.	План (зміст) наукової роботи	1
30.	Оформлення списку джерел та літератури	1
Разом		36

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Науково-дослідне завдання передбачає написання студентом реферату з обраної теми навчальної дисципліни, оформленого у відповідності до встановлених норм і правил.

Індивідуальна робота передбачає поєднання навчальної і дослідної роботи і має виявити якість засвоєння студентом програмового матеріалу і його готовність до наукового аналізу проблем. Максимальна оцінка за виконання науково-дослідного завдання складає 10 балів.

Тематика ІНДЗ

Завдання № 1

1. Суть наукового пізнання, знання та наукового дослідження.
2. Головні принципи системного підходу.
3. Основи методології емпіричного рівня.

Завдання № 2

1. Етапи становлення та розвитку науки.
2. Поняття, цілі і функції системного підходу в науці.
3. Вибір теми наукового дослідження.

Завдання № 3

1. Історичні етапи розвитку системного підходу.
2. Поняття методології та методики наукових досліджень.
3. Організація роботи з науковою літературою.

Завдання № 4

1. Методи наукових досліджень та їх класифікація.
2. Методи спеціальних політичних досліджень.
3. Основні етапи підготовки та проведення наукового дослідження.

Завдання № 5

1. Основні етапи підготовки магістерських робіт.
2. Методологічний апарат магістерської роботи.
3. Методи пошуку і збору науково-технічної інформації.

Завдання № 6

- 1.Композиція та літературне оформлення наукових робіт.
2. Підготовка до захисту та захист магістерських робіт.
3. Поняття, види та етапи проведення політологічного дослідження.

Завдання № 7

- 1.Сутність і види науково-технічної інформації.
- 2.Робоче місце та робочий день науковця.
- 3.Етичні норми та цінності науки.

Завдання № 8

1. Види навчально-дослідницьких робіт.
2. Теорія та її місце в системі наукового пізнання.
- 3.Проблема об'єктивності наукового знання.

Завдання № 9

- 1.Проблема національного та загальнолюдського в науці.
- 2.Сутність системного методу в науці.
- 3.Базові принципи системного підходу в науці.

Завдання № 10

- 1.Характеристика методів емпіричного дослідження.
- 2.Характеристика методів теоретичного дослідження.
- 3.Оформлення магістерської роботи.

8. Методи навчання

У вивченні курсу використовуються такі методи навчання: інформаційно-рецептивний, стимулювання інтересу до навчання, ілюстративний, репродуктивний, проблемний.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

Питання для підсумкового контролю

1. Що таке ціннісний підхід до науки ?
2. Обґрунтуйте межу об'єктивності науки.

3. Що таке теорія ?
4. Роль системного підходу у дослідженні проблем державного управління.
5. Історична обумовленість системних уявлень про світ.
6. Що таке теоретична модель ?
7. Що таке нормативна теорія ?
8. Розкрийте сутність системного підходу в науці.
9. Основні принципи системного підходу в науці.
10. Розкрийте сутність інституційного підходу у вивченні проблем державного управління.
11. Розкрийте сутність теорії раціоналізму.
12. Розкрийте структуру наукової теорії.
13. Розкрийте сутність позитивізму.
14. В чому полягає принципова відмінність наукового світогляду від релігійного?
15. Що таке метод?
16. Класифікація методів пізнання.
17. Що таке методологія ?
18. Що включає методологічний апарат наукового дослідження?
19. Підготовка та моделі прийняття політичних рішень.
20. Місце науки про державне управління в системі гуманітарних знань.
21. Місце політичної науки в системі наук про суспільство.
22. Формулювання актуальності теми.
23. Мета та основні завдання дослідження.
24. Об'єкт та предмет дослідження.
25. Історіографія наукової роботи.
26. Формулювання наукової новизни дослідження.
27. Як робити зноски в магістерській роботі ?
28. Як слід оформляти магістерську роботу ?
29. Як підготувати реферат?
30. Організація та захист магістерської роботи.

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Методи та засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмові роботи, модульні контрольні роботи, ІНДЗ, залік.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

1. Поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 30 балів, два модулі по 15 балів).
2. Виконання ІНДЗ, яке зараховується у поточний контроль (максимум 10 балів).
3. Модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Таблиця 5

Поточний контроль (мах = 40 балів)						Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2			Модуль 3		
Змістовний модуль 1			Змістовний модуль 2			ІНДЗ	МКР 1	МКР 2
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	10	30	30
5	4	6	5	6	4			

Шкала оцінювання

Таблиця 6

Оцінка за шкалою навчального закладу	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Означення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але із значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)

Критерії оцінювання

індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ)

1-2 бали - студент недостатньо володіє матеріалом.

3 бали – студент за допомогою викладача готується до заняття та складає план-конспект, володіючи елементарними навиками аналізу науково-методичної літератури.

4 бали – студент володіє матеріалом та окремими навиками аналізу науково-методичної літератури, виконує реферат у спрощеному вигляді.

5 балів – студент володіє матеріалом, відтворює значну його частину у вигляді реферату, за допомогою викладача аналізує науково-методичну літературу.

6 балів – студент володіє матеріалом і навиками текстуального аналізу на рівні цілісного уявлення про предмет дослідження, пише текст реферату самостійно, але допускає помилки та неточності.

7 балів – студент володіє матеріалом, систематизує та узагальнює його, складає текст, підбирає додатковий матеріал.

8 балів – студент володіє матеріалом та навиками цілісного аналізу науково-методичної літератури, виявляє початкові творчі здібності, самостійно готує текст, у якому можуть бути допущені неточності, вміє працювати з різними джерелами інформації.

9 балів – студент на високому рівні володіє матеріалом, систематизує, узагальнює та аналізує науково-методичну літературу, має власні судження, самостійно готує текст реферату та правильно його оформлює.

10 балів – студент вільно володіє матеріалом та навиками цілісного аналізу науково-методичної літератури, виявляє навички самостійного наукового пошуку, вільно складає текст реферату та правильно виконує його оформлення.

Критерії оцінювання

навчальних досягнень студентів при виконанні контрольних робіт

Контрольна робота включає три питання теоретичного та практичного характеру, розраховані на виявлення знань студентів. Кожне з питань оцінюється

10 балами. Максимальна сума, яку студент може набрати за контрольну роботу, становить 30 балів.

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

4. Баскаков А. Я. Методология научного исследования : учеб. пособие / А. Я. Баскаков, Н. В. Туленков. – К. : МАУП, 2002. – 216 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2003. – 197 с.
6. Наринян А.Р. Основы научных исследований : учеб. пособ. / А. Р. Наринян, В. А. Поздеев. – К. : Изд-во Европ. ун-та, 2002. – 110 с.
7. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: підручник / Д. В. Неліпа. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 304 с.
8. Філіпченко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій : посіб. / А. С. Філіпченко – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.

13. СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гадамер Х-Г. Истина и метод: основы философской герменевтики / Х.-Г. Гадамер. – М. : Прогресс, 1988. – С. 434–445.
2. Бакурова А. В. Моделювання процесів територіальної самоорганізації на основі м'якої системної методології : моногр. / А. В. Бакурова. – Запоріжжя : Дике поле, 2008. – 188 с.
3. Боришполец К. П. Методы политических исследований : учеб. пособ. для студентов вузов / К. П. Боришполец. – М : Аспект Пресс, 2005. – 221 с.
4. Верес О. М. Технології підтримання прийняття рішень / О. М. Верес. – Л. : Львівська політехніка, 2010. – 252 с.
5. Дротянко Л. Г. Філософія наукового пізнання / Л. Г. Дротянко. – К. : Вид-во Нац. авіац.ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 224 с.
6. Згуровський М. З. Системний аналіз: проблеми, методологія, приложения / М. З. Згуровський, Н. Д. Панкратова. – К. Н Наук. думка, 2005. – 743 с.

7. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: теорія, методологія, практика :
моногр. / Д. В. Неліпа. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 312 с.